

Opinnäytetyö (YAMK)

Taiteen uudet kontekstit

2022

Jenni Sainio

Äänikirjanlukijan ammattitaidon anti lauluntekijyyteen

TURKU AMK
TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Taiteen uudet kontekstit

2022 | 44 sivua

Jenni Sainio

Äänikirjanlukijan ammattitaidon anti lauluntekijyyteen

Jenni Sainion opinnäytetyö käsittelee äänikirjanlukijan ammattitaitoa ja kuvaa sitä taustana lauluntekijyydelle. Tutkimusote on autoetnografinen ja nojaa affektin, intensiteetin ja intuition käsitteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin luoda syvempää ymmärrystä aiheesta.

Affektiteoria korostaa kehollisuuden, kokemuksellisuuden ja intensiteettitajun merkitystä taiteen ja kulttuurin tutkimukselle. Intuitio on termi henkilön sisäisille kokemuksille tai vaikutelmille, joista tämä saa rationaalisen syy-seuraussuhteen logiikasta poikkeavaa tietoa.

Työ tutkii sitä, millaisia valmiuksia äänikirjanlukijan ammattitaito on antanut lauluntekijyyteen. Tutkimuksellisenä tuloksena työ tuottaa uutta tietoa siitä, miten kokemus näiden kahden aihealueen yhtymäkohdista tulee ymmärretyksi etenkin laulujen sanoittamisen taidon kehittymisenä.

Asiasanat:

Äänikirjanlukija, äänikirja, lauluntekijyyys, lauluntekijä, sanoittaminen, affektiteoria, intensiteetti, intuitio

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Contemporary Contexts of Arts

2022 | 44 pages

Jenni Sainio

An audiobook narrator's expertise as an advantage in songwriting

This thesis discusses an audiobook narrator's expertise and describes it as a background to songwriting. The research excerpt is autoethnographic and relies on the possibilities of the concepts of affect, intensity and intuition to create deeper understanding of the topic.

The affect theory emphasizes the significance of bodily and experiential impressions and the importance of the sense of intensity for the research of arts and culture. Intuition is a term for a person's inner experiences or impressions by which one can get information that differs from the logic of a rational causal connection.

This thesis examines what kind of transferable skills the audiobook narrator's expertise has given to songwriting. As a research result the thesis produces new information about how the experience of the shared traits between these two fields of expertise can be understood particularly by gaining skills in writing song lyrics.

Keywords:

Audiobook narrator, audiobook, songwriting, songwriter, song lyrics, affect theory, intensity, intuition

Sisältö

Sanasto	5
1 Johdanto	6
2 Ammatillisen taustani monipuolisuudesta	9
3 Affektin, intensiteetin ja intuition käsitteet kartoittamassa ammattitaitoani	12
3.1 Affekti	12
3.2 Intensiteetti	17
3.3 Intuitio	17
4 Äänikirjanlukijan ammattitaitoni	20
4.1 Nykytilanne ja mistä olen tähän tullut	20
4.2 Kokemukseni ja näkemykseni ihmisäänen ulottuvuuksista	22
4.3 Mitä oikeastaan teen lukiessani äänikirjaa?	24
4.4 Äänikirjanlukijan työn yhteneväisyydet ja eroavaisuudet näyttelijäntyöhön	29
4.5 Äänikirjanlukijan työn aistillisuudesta ja kehollisuudesta	30
4.6 Äänikirjanlukijan työn vertautuminen arkkitehtuurin sisätilakokemuksen luomiseen	31
5 Lauluntekijyyteni	34
5.1 Uinunut intohimo herää	34
5.2 Tekemästäni musiikista	36
5.3 Kirjoittajataustastani ja lauluntekemisen prosessista	37
5.4 Ihmistuntemuksesta	38
6 Äänikirjanlukijan ammattitaidon antamat vahvuudet lauluntekijyyteen	39
7 Lopuksi	41
Lähteet	43

Sanasto

lauluntekijä	musiikkia (itselleen tai toiselle) esitettäväksi sanoittava ja oman säestyssoittimensa kanssa säveltävä henkilö
äänikirja	kuunneltavaan muotoon toteutettu versio kirjallisesta teoksesta
äänikirjanlukija	Äänikirjoja työkseen äänitettäväksi lukeva ammattilainen. Ammattinimikkeestä näkee käytettävän sekä nominatiivialkuista termiä äänikirjalukija että genetiivialkuista sanaa äänikirjanlukija. Kotimaisten kielten keskus (Makkonen-Craig 2022) ohjeistaa käyttämään ammattinimikkeestä jälkimmäistä versiota, ja yhteen kirjoitettuna. Tässä työssä käytetään sitä.

1 Johdanto

Tämä taiteellis-tutkimuksellinen opinnäytetyöni käsittelee äänikirjanlukijan ammattitaitoani ja lauluntekijyyttäni. Tutkimuskysymys on: mikä on äänikirjanlukijan ammattitaidon anti lauluntekijyyteen? Lauluntekijyydellä tässä opinnäytetyössä tarkoitan toimijuutta, jossa teen lauluja itse itseni esitettäväksi säestyssoittimeni, akustisen pianon kanssa. Luon sekä sanat että sävelen.

Tarkastelen näitä kahta teemaa autoetnografisella tutkimusotteella eli kuvaten ja analysoiden henkilökohtaista kokemustani, jossa painottuu kokemuksen kehollisuus ja tunteiden läsnäolo. Tutkin henkilökohtaisia kokemuksiani peilaten niitä soveltavasti affektiteoriaan. Ammennan ymmärrystä myös intuition käsitteestä ja intuition tutkimuksesta. Olen etsinyt ja löytänyt havaintojani tukevia lähteitä myös muista konteksteista, jotka painottavat kehollista ja kokonaisvaltaista havainnointia.

Tarkastelen äänikirjanlukijan ammattitaitoni ja työotteeni perusteita ja ydintä. Tutkin taiteilijuuttani ja luovan työn tekijyyttäni. Sanoittamalla ja jäsentämällä työskentelyäni ja työtapojani tämänhetkisessä ammatillisessa ja taiteellisessa kontekstissa hahmottelen syvempää ymmärrystä ammattiosaamisestani. Näin tuotan myös uutta tietoa alalle. Kuvaan myös aiemman ammatillisen polkuni varrelta saamiani valmiuksia taustaksi tämänhetkiselle.

Tämä opinnäytetyö kuvaa äänikirjanlukijan ammattitaidon erityispiirteitä taustana lauluntekijyydelleni, etenkin laulujen sanoittamiselle. Tutkimuksellisenä tuloksena työ tuottaa uutta tietoa siitä, miten kokemus näiden kahden aihealueen yhtymäkohdista tulee ymmärretyksi affektiteoriaa ja intuition käsitettä soveltamalla.

Pyrin tuomaan esiin asioita ja ilmiöitä, joiden uskon olevan työni teemojen parissa toimivien ja ylipäätään taiteentekijöiden kanssa jaettavia. Keskityn oman sisäisen kokemukseni ja hiljaisen tiedon sanoittamiseen. Tavoitteeni on nostaa keskusteluun hieno- ja aistinvaraisen tiedon ulottuvuuden ymmärtämistä. Toivon,

että sillä on kosketuspintaa myös ympäröivän kulttuurin kanssa, jossa työskentelen ja elän.

Niin äänikirja-alasta kuin lauluntekijyydestäkin on tehty opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia. Äänikirjaan on aiemmin syvennytty media-alan sekä taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen parissa. Tähän mennessä tehdyt suomenkieliset opinnäytetyöt äänikirjojen osalta ovat käsitelleet äänikirjaa mediumina ja formaattina, sitä millainen kuulijoiden mielestä on miellyttävä äänikirjanlukija sekä äänikirja-alaa yleensä. Ne eivät niinkään ole keskittyneet äänikirjanlukijan ammattiosaamisen kuvaamiseen. Äänikirjanlukijan kompetenssivaatimuksena on perinteisesti useimmiten pidetty näyttelijäkoulutusta tai vankkaa kokemusta puhetyöläisen, kuten radiotoimittajan tai -kuuluttajan työstä. Lauluntekijyyttä ja laulunkirjoittamista on tutkimuskentällä tähän asti käsitelty ja kehitetty lähinnä musiikkialan kontekstissa. Lauluntekijyydestä kirjoitettuihin julkaisuihin perehtyessä vastaan näyttää tulevan se, ettei tehtävään voi oikeastaan valmistua mistään siten, että saisi akateemisen tai ammatillisen tutkinnon. Säveltäjäksi tai muiden tekstityyppien ammattikirjoittajaksi voi toki saada pätevyuden. Lauluntekijöiden polku on kuitenkin useimmiten jokaisella omannäköisensä. Aihetta voi opiskella eri kursseilla, mutta laulunkirjoittajaksi tullaan ensisijaisesti itseopiskellen tekemiseen tarttumalla eli biisejä kirjoittamalla.

Opinnäytetyöni aihe on useammastakin syystä ajankohtainen. Äänikirjojen tuotanto ja kulutus on alan kaupallistumisen myötä ollut Suomessa räjähdysmäisessä kasvussa jo muutaman vuoden ajan. Kasvu jatkuu yhä. Myös laajempi keskustelu äänikirjasta formaattina, muun muassa sen erityispiirteistä, kehityksestä ja laatuvaatimuksista on käynnistynyt.

Lauluntekijyys ja ylipäätään musiikin tekeminen ovat demokratisoituneet. Yhtenä suurena vaikuttimena tälle on ollut musiikkiteknologian kehitys ja laitteiden halpeneminen ja siten kaiken musiikin laajempi saavutettavuus. Nykyään kuka tahansa voi hyvinkin helposti äänittää ja tuottaa musiikkia kotoaan käsin. Niin äänikirjojen kuin musiikinkin suoratoistopalveluiden käyttö on valtavirtaistunut. Audiosisältöjä on yhä helpompaa niin tuottaa, kuunnella kuin jakaakin.

Taustoitin ensin aihetta kuvaamalla tähänastisen opinto- ja työkokemukseni siitä näkökulmasta, mitä valmiuksia ne ovat antaneet sekä äänikirjanlukijan työhön että laulunkirjoittamiseen. Sen jälkeen avaan affektin, intensiteetin ja intuition määritelmiä sekä sitä, millä tavalla soveltaen hyödynnän niitä tässä opinnäytetyössä. Kuvaan kokonaisnäkemystäni ihmisäänestä sekä analysoin äänikirjanlukijan työtä ja sen erityispiirteitä. Siitä etenen kertomaan lauluntekijyydestäni. Lopuksi kokoan yhteen sen, millaisia valmiuksia äänikirjanlukijan ammattitaito antaa lauluntekijyydelle. Tällä tavoin jäsennän sitä, miten ammatillisuuteni on muodostunut sekä sitä, missä kohtaa ammatillista polkuani tällä hetkellä olen.

Äänikirjanlukijan työtä olen tehnyt vuodesta 2003 alkaen. Lauluntekijyyttä olen tavoitteellisesti toteuttanut vasta vuodesta 2020 lähtien. Siten siis pitkä kokemus ja tuore kiehtovuus keskustelevat. Opinnäytetyöni kuvastaa myös tositilannettani kirjoitushetkellä: äänikirjaa käsittelevä osuus on kattava, kun taas lauluntekijyyttä avaava osio sitä huomattavasti suppeampi. Rakentukoon tekstistä hedelmällinen, innovatiivinen, lukijansa mukaan kutsuva ja tulevaisuuteen katsova vuoropuhelu.

Työ hyödyttää niin äänikirjojen kuin lauluntekemisenkin parissa työskenteleviä ammattiyhteisöjä tuottamalla ammattispesifiä tietoa ja osallistumalla alan sisäiseen keskusteluun. Lisäksi se lisää niin eri taide- ja kulttuurialojen ammattilaisten kuin äänikirjojen kuluttajien ja taideyleisöjenkin ymmärrystä siitä, miten kokonaisvaltaisesta ammattitaidosta ja työotteesta äänikirjojen lukemisessa on kyse. Työ nostaa esille myös sen, miten lauluntekemisen ja laulujen sanoittamisen taustat ja lähtökohdat voivat olla hyvin moninaisia.

2 Ammatillisen taustani monipuolisuudesta

Vaikka olen toiminut äänikirjanlukijana pitkään, olen tehnyt paljon muita töitä teatteri- ja tanssialalla Helsingissä vuosina 2006–2019. Valmistuin teatteri-ilmaisun ohjaajaksi (AMK) Metropolia ammattikorkeakoulusta 2009. Opiskelin niiden opintojen ohessa 1,5 vuotta kestäneen fyysisen teatterin opintokokonaisuuden 2005–2006 Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa. Luonnehdin tässä luvussa ammatillista taustaani, jotta kokonaiskuva sen monipuolisuudesta ja moniroolisuudesta tulee esiin. Se on pohja myös nykyiselle työlleni.

Olen tehnyt omaa taiteellista työtä sanattoman, fyysisen teatterin esitysohjaajana. Vuonna 2014 hain ja sain maisteriopintopaikan fyysisen teatterin koulutusohjelmaan St. Mary's University Twickenhamiin Lontoossa. Kyseinen koulutusohjelma kuitenkin lopetettiin ennen kuin ehdin aloittaa opinnot. Pettymyksestä toivuttuani syvensin sen sijaan fyysisen teatterin osaamistani muutamana kesänä LISPA:n (London International School of Performing Arts) kursseilla Lontoossa ja Berliinissä. Lisäksi opiskelin fyysistä teatteria kansainvälisellä käytännön kurssilla Itävallassa joulun alla 2016. Nämä opintomatkat toteutin saamieni apurahojen turvin.

Olen esiintynyt sekä tehnyt opetustyötä ja lukuisia hanke- ja projektikoordinoiteja. Olen toiminut konsulttina ja tuottajana. Olen työskennellyt opintokoordinaattorina Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa ja tehnyt käännöstöitä alan organisaatioille. Nuorempana kirjoitin usean vuoden ajan nykytanssista ja fyysisestä teatterista vapaana toimittajana ja kriitikkona. Tuona aikana olin myös Suomen arvostelijain liitto ry:n (SARV) jäsen.

Teatteri- ja tanssikentällä minut tunnetaan kuitenkin parhaiten yleisötyön, eli esittävän taiteen organisaatioiden yleisösuhteen kehittämisen ja yleisön innostamisen tehtävistä. Niissä olen toiminut Tanssin talolla, Svenska Teaternissa Helsingissä sekä Zodiak – Uuden tanssin keskuksessa yhteensä viiden ja puolen vuoden ajan. Tanssikentän työvaihdossa olin Sadler's Wellsissä Lontoossa heidän yleisötyöosastollaan vuonna 2018.

Olen suunnitellut, tuottanut ja johtanut mittavia yleisöjä osallistavia sisältökokonaisuuksia. Etenkin tanssialan yleisötyötehtävissä koordinoin myös projekteja, joissa oli satapäinen joukko osallistujia tai suurimmillaan jopa useampi tuhat katsojaa. Kokemusta on kertynyt niin vapaan kentän pienten työryhmien kanssa hyvin rajallisin resurssein toimimisesta kuin suuren mittakaavan tapahtumien suunnittelu- ja projektinjohtamistyöstä monialaisine verkostoineen ja käytännön viranomaisvaatimuksineen. Olen työskennellyt niin kuukausipalkkaisena kuin freelancerinakin, jolloin tulot ovat kertyneet erilaisista keikkamuotoisista töistä.

Kaikki oppimani taidot ja tiedot esittävän taiteen kentän mitä erilaisimmista työyhteisöistä, työtehtävistä ja -tilanteista ovat kullannarvoisia. Tie ei joka mutkassaan ole todellakaan ollut kevyt eikä helppo. Päinvastoin. Huikean antoisa ja opettavainen se on kuitenkin ollut. Avoin, utelias ja helposti innostuva otteeni erilaisia työtehtäviä kohtaan lienee avittanut silloinkin, kun seuraava askelma ei vielä ole ollut näkyvässä. Tällaisia vaiheita on ollut useasti. Olen myös tietoisesti toistuvasti hakeutunut niihin.

Yhtä lailla koen, että tämä kaikki on vaatinut rutkasti omaa aktiivisuutta ja rohkeutta. Uusiin työtehtäviin siirtymisiin on myös väistämättä vaadittu nöyryyttä kerta toisensa jälkeen opetella uusia taitoja ja kehittää vanhoja: sosiaalisia taitoja, paineensietokykyä ja vankkoja projektinhallintataitoja. Unohtamatta oman taidekäsityksen laajentamista ja jäsentämistä. Tietenkin edellytyksenä on ollut taidealan pohjakoulutus ja riittävästi taiteellista osaamista. Painotan kuitenkin ihmissuhdetaitoja: työotteelleni keskeistä on se, missä hengessä kohtaan toisen ihmisen. Pyrin tekemään sen läsnä olevasti, kunnioittavasti ja sydämellisesti. Usein työni on ollut sitä, että saan toisen ihmisen tekemän työn tai kirjoittaman tekstin laajemmin ymmärrettäväksi ja saavutettavaksi. Oman taiteellisen työni lisäksi olen madaltanut kynnyksiä toisten tekemän taiteen äärelle.

Vuosien aikana olen havainnut, että minulle on ominaista heti uuden työn alkaessa pyrkiä saamaan mahdollisimman selkeä ymmärrys siitä, mihin kulloinenkin työpanokseni kyseisen organisaation tai projektin prosesseissa liittyy. Koen vahvaa tarvetta hahmottaa ja ymmärtää suurempia kokonaisuuksia.

Olen utelias ja kiinnostunut kokonaisuuksiin vaikuttavista osatekijöistä ja osatekijöiden välisistä suhteista. Tämä näkyy käytännön tasolla siinä, että olen ollut kiinnostunut tekemään töitä taidekentällä hyvin erilaisissa työtehtävissä. Se puolestaan on vienyt keskenään erilaisiin, vaihtuviin työympäristöihin, mikä taas osaltaan on ruokkinut vahvaa kehittäjähenkistä työtettä. Tämä on ollut tekemisen tapa, jossa koen havainnointini sekä itsestäni työntekijänä että eri organisaatioiden ja ryhmien toiminnasta kehittyneen paljon. Uudessa työpaikassa alkaa yhä nopeammin havaita toistuvia malleja ja tapoja toimia sekä ryhmien tai yksilöiden välisiä jännitteitä. Suuretkin työ- tai asiakokonaisuudet muodostuvat aina useista erikokoisista osista.

Olen kokenut freelancer-muotoisen työn monellakin tapaa itselleni sopivaksi. Onnistuakseen se vaatii taitoa johtaa itseään ja omaa työskentelyään. Mainitsemistani projektinhallintataidoista on ollut hyötyä, kun äänikirjanlukijana olen vastaanottanut vaikkapa kymmenen kirjan kokonaisuuden luettavaksi. Kirjakokonaisuuden työstäminen on täytynyt itse suunnitella ja aikatauluttaa realistisesti puolen vuoden ajalle opintojen ohessa. Yhtä lailla projektinhallintataidot ovat tarpeen, kun olen suunnitellut omien biisieni harjoittamista ja esityskuntoon saattamista, sitäkin opintojen ohessa.

3 Affektin, intensiteetin ja intuition käsitteet kartoittamassa ammattitaitoani

Affektiteoria painottaa kokemuksellisuutta, kehollisuutta ja tuntemusten vaikutusta valintojen tekemisessä. Siksi sovellan sitä tässä opinnäytetyössäni. Affektiteoria ei ole yksi yhtenäinen teoria, vaan kimppu osittain erilaisia tapoja määrittää ja jäsentää merkityksen luomisen prosessien kehollista ja tunnetasoa mukaan kutsuvaa ulottuvuutta eri tieteenaloilla. Sen rinnalla kuljetan intensiteetin käsitettä, mikä liittyy olennaisesti sekä äänikirjanlukijan työhön että laulunkirjoittamiseen. Kolmantena mukana on intuition käsite: sisäisen äänen ulottuvuus, joka tuottaa loogisen päättelykyvyn ylittävää selkeää tietoa.

3.1 Affekti

Affektin käsitteelle on ominaista, että se määritellään tutkimuskohtaisesti aina osittain uudelleen. Affektin käsitettä käytetään tutkimuskentällä hyvin eri konteksteissa, ja sillä tarkoitetaan eri asioita. Eri tutkijat jopa määrittelevät koko affektin käsitteen osittain toisistaan poikkeavin tavoin. Affektiteorian soveltamisessa painotetaan usein määritelmän lisäksi sitä, mitä affektit aiheuttavat eli saavat aikaan. Voidaan sanoa, että kehon kyky vaikuttaa ilmenee affekteina, yksilön sisäisinä kehollis-emotionaalisina intensiteetteinä.

Tieteen termipankki määrittää asiaa näin:

Affektiteoria on kulttuurin ja taiteen tutkimuksen osa-alue, jonka juuret palautuvat 1990-luvun puoliväliin. Affektiteoria korostaa kehollisuutta ja affektien (tai tunteiden) merkitystä taiteen ja kulttuurin tutkimukselle. (Tieteen termipankki 2021.)

Mitä affektin käsitteellä tarkoitetaan? Kotimaisten kielten keskuksen kielitoimiston sanakirjan mukaan affekti on voimakas tunne, mielenkiihtymys tai tunnekihtymys (Kotimaisten kielten keskus 2022). Vuonna 2020 julkaistussa kotimaisessa artikkelikokoelmassa Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa (Rinne ym. 2020, 8) teoksen toimittajat painottavat kokoelman johdannossa, että jotkut

tutkijoista ymmärtävät kuitenkin tunteiden eroavan affekteista niin, että tunteet ovat refleктоituja, kulttuurisesti rakentuneita ja nimettyjä. Tällaisiksi tunteiksi he mainitsevat esimerkiksi pelon ja rakkauden, sillä niiden merkityssisältö on kulttuurisesti jaettua ja kehittyntä. Affekteissa on sen sijaan kyse näiden ulkopuolelle jäävästä tiedostamattomasta ruumiillisesta ilmiöstä. Analyytisesti ajateltuna tämä jako toimii esimerkiksi silloin, kun selvitetään tietyn tunteen kulttuurihistoriaa, he jatkavat. Jos kuitenkin keskitytään tunteisiin ja affekteihin kokemuksen tasolla, näiden kahden eroa on jo vaikeampaa nähdä. (Rinne ym. 2020, 8.)

Samaisessa tutkimusjulkaisussa todetaan seuraavaa liittyen 1990-luvulla alkaneeseen tutkimuskentän ns. affektiiviseen käännteeseen:

Alkujaan kiinnostus on noussut tarpeesta ymmärtää ja huomioida myös sellaisia kokemuksen alueita, joita ei ole helppoa kuvata erilaisten representaatioiden avulla. Näitä ovat esimerkiksi, miten liikutemme tai vaikutamme eri tiloista ja paikoista tai miten koemme jonkin tilanteen ilmapiirin. --- Affektiivisuuden tutkimus on tuonut analyysin keskiöön myös vaikeasti kuvattavia, ruumiillisia tunnekokemuksia. (Rinne ym. 2020, 7.)

Nostan affektin käsitteen tässä opinnäytetyössä esille kuvatessani kehossani ilmeneviä, tuntemuksia herättäviä reaktioita, joiden koen vaikuttavan äänikirjanlukijan työhöni ja lauluntekemiseen. En kuvaa emootioita, jotka osaan sanoittaa tunnetiloiksi. En myöskään nimitä affekteiksi fyysisiä tuntemuksia, joille on selkeä, työn sisältöön liittymätön eli kirjan tekstistä tai suoraan lauluntekemisestä kumpuamaton syy (esim. nälkä, puutumisen tunne kehossa pitkästä istumisesta johtuen tms.)

Affekteilla tarkoitan tässä opinnäytetyössä voimia ja vaikuttumisia, jotka ilmenevät kehossani, mutta vaikuttavat myös tunteisiin ja ajatteluun. Tällä on yhteneväisyyskohtia intuitiivisen tiedon ilmenemiseen. Intuitio ilmenee siten, että asia tuntuu kehossa oikealta. Vaikutelma kehossa on yhtä aikaa seesteinen, vaivaton ja virtaava. Tunnistan käyttäväni tätä tietoa hyödyksi kuitenkin enemmän työelämän isommissa risteyskohdissa kuin esimerkiksi päivittäisen työarjen pienemmissä valinnoissa, vaikka uskoakseni sitä ilmenee myös niissä

aivan yhtä paljon. Sen huomaamisessa minulla olisi parantamisen varaa. Affektit sen sijaan ovat moninaisempia ja epäselvempiä tuntemuksia, ja ne voivat olla sekä miellyttäviä että epämiellyttäviä. Seuraavaksi avaan edelleen affektin käsitteen monipuolisuutta useamman lähdelainauksen kautta. Sen jälkeen kokoan yhteen sitä, miten affektit, intensiteetti ja intuitio kietoutuvat yhteen työssäni ja laulun tekemisessä.

Jo yksi uuden ajan tärkeimpiä filosofejia, Benedictus de Spinoza käsitteli affektien olemusta ja voimaa vuonna 1677 ilmestyneessä teoksessaan *Etiikka* (2019), vaikkakin ymmärtääkseni käytti ”affekti”-termiä kuvaamaan ihmisen tunnetiloja. Hän sanoittaa affektin sielun passioksi ja kirjoittaa:

Affekti, jota kutsutaan sielun passiiviseksi ideaksi, on sekava idea, jolla tajunta myöntää ruumiinsa tai jonkin sen osan suuremman tai vähäisemmän olemassaolon kyvyn kuin aiemmin ja jonka ollessa annettu tajunta itse määräytyy ajattelemaan pikemminkin tätä kuin tuota (Spinoza 2019, 200).

Tutkija Marie Thompson kirjoittaa äänen tutkimusta ja affektitutkimusta yhdistävässä esseekokoelmassa, että affektin käsite ja intensiteetin käsite vastaavat rakenteellisesti toisiaan (Thompson ym. 2013, 35).

Väitöskirjassaan Sommitellut muusat Emilia Karjula (2020, 35–36) kuvaa sitä, mihin kaikkeen affektin käsite on tutkimuskentällä taipunut. Niin taiteen kuin kulttuurinkin tutkimuksessa on puhuttu affektiivisestä käänteestä, jonka nimissä tai liepeillä tehdään moniin eri näkökulmiin painottuvaa tutkimusta. Affektilla voidaan viitata tunteen (emootio) fysiologiaan. Affekti voidaan nähdä tunnetta muistuttavana määreenä tai affektin ja emootion ero voidaan selvästi kyseenalaistaa. Affektin on katsottu korostavan maailman ja olemisen materiaalisuutta tekstuaalis-kielellisen hallittavuuden sijaan. Karjula mainitsee esimerkiksi Gregory J. Seigworthin ja Melissa Greggin kirjoittavan affektista kohtaamisen voimana, joka viittaa toisin kuin tietoisesti tietämiseen tai tulkitsemiseen. (Karjula 2020, 35–36). Itse kuulen tässä yhteneväisyyskohtia intuition käsitteeseen, sillä siinäkin kyse on suorasta, joskus myös kehon kautta ilmenevästä, loogisen päättelyn sivuuttavasta tietämisen tavasta.

Jukka Sarjala (2007, 55) kirjoittaa affekti-sanan juuresta ja merkityksestä artikkelissaan Kielen ja tietoisuuden tuolla puolen: toiminnallisuus ja musiikki. Hän mainitsee, että ihmis- ja yhteiskuntatieteissä 1990-luvulla herännyt ja viime vuosina yhä kasvanut kiinnostus affekteihin ja ihmisen affektiivisuuteen on merkinnyt vanhan aiheen paluuta. Hänen mukaansa latinan *afficere*-verbistä (suom. vaikuttaa) juontuu partisiipin perfektin *affectus*. Sarjala kertoo sanan olleen jo antiikin aikana nimi sille vaikutukselle eli sielun ja ruumiin tilalle, jonka puhe, kirjoitus, musiikki, eleet tai jokin muu merkkien yhdistelmä sai ihmisessä aikaan. Hän kuvaa tuon vaikutuksen olleen tavallisesti äkillinen, tietoisuuden ja aikomusten näkökulmasta arvaamaton muutos sielullis-ruumiillisessa olotilassa. (Sarjala 2007, 55.)

Janne Vanhanen (2007, 65) kirjoittaa affektien ja intensiteetin suhteesta artikkelissaan Koneelliset affektit musiikissa. Hän kuvaa ihmiskehoon kohdistuvan joka hetki satoja, kenties tuhansia erilaisia ärsykejä ja toteaa kehomme vastaavan tähän rekisteröimällä ne intensiteetteinä. Vanhasen mukaan affekti on tätä intensiteettien kokemista. Lapsessa, joka ei ole vielä oppinut ”lukemaan” ja ”projisoimaan” tunteuksiaan kulttuurisesti ja henkilöhistoriallisesti määrittävinä emootioina, tämä intensiteetti on puhdasta ilmaisuja, hän jatkaa. Aikuisessa se hänen mukaansa on puhdasta potentiaalia: ruumiin toimintavalmiuden mitta. Vanhanen kokoaa ajatuksensa sanomalla, että affekti kykenee vaikuttamaan tietoisuuteemme vahvistamalla tunteista biologisesta tilastamme. (Vanhanen 2007, 65.)

Vuonna 2020 julkaistu kotimainen artikkelikokoelma *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa* (Rinne ym. 2020) paneutuu otsikkonsa mukaisesti kulttuurintutkijoiden affektikiinnostukseen. Kokoelman toimittajien mukaan kulttuurintutkijoiden kiinnostus affekteihin, tunteisiin sekä näihin liittyvään ruumiillisuuteen on peräisin tarpeesta ymmärtää ja avata ihmisten tapoja hahmottaa erilaisia ilmiöitä ja tilanteita. Lisäksi ne ovat heidän mukaansa sidoksissa viime aikoina lisääntyneeseen ymmärrykseen siitä, että tunteet ja affektit ohjaavat ajatteluamme, valintojamme ja toiminnan tapojamme. Tällä he tarkoittavat kehon ja mielen vastakkainasettelun sijaan kehon, aistien ja

tiedostamattomien tuntemusten huomioimista osana ihmisten ajattelua sekä arkisia käytäntöjä. (Rinne ym. 2020, 6–7.)

Äänikirjanlukijan työtilanteessa tekstin havaitseminen näköaistin kautta, oman äänen kuuleminen ja oman puheen värähtelyn tunteminen kehossa herättävät kaikki aistimuksia. Nämä aistimukset vaikuttavat osaltaan tekstin tulkinnan konkreettisiin rytmillisiin ja painotuksellisiin valintoihin. Keskeisimpänä tietenkin on tekstin sisältö luomassa ajatuksia, mielikuvia ja miellelyhtymiä siitä, millaiseksi äänikirjan lukeminen muodostuu. Painotan, että mukana ovat siis sekä tekstisisällön herättämät mielensisäiset impulssit että lukemistilanteen herättämät keholliset ja aistinvaraiset impulssit. Nämä yhdessä luovat äänikirjanlukijan ammattitaidon perustaa ja työtilanteen materiaa ja maastoa. Näiden pohjalta lukija tekee valintoja puhuessaan eli tekstin hienovaraisessa tulkinnassa.

Lauluntekemisessä puolestaan on alussa intuitiivinen, affektiivinen, emotionaalinen tai ajatuksellinen sytyke tai ärsyke. On sisäinen tarve tehdä biisi. Se voi olla mielessä pyörivä sanaparin tai fraasin pätkä tai jokin tunnelma, joka alkaa muodostua melodianpätkäksi. Koen, että intensiteettitaju on todella iso osa lauluntekijyyttä. Intensiteetin laatu, määrä ja tuntu luo kunkin laulun luonnetta ja työprosessin suuntaa jo sen alkuvaiheessa. Kun laulun työstäminen etenee, myös kunkin laulun sisäisen intensiteetin määrää ja laatua voi joustavammin säädellä työtilanteessa.

Kummassakin tehtävässä kyse on vuoropuhelusta itseni, olojeni, ajatteluni, tunteitteni, intuitioni ja kulloistenkin työvälineiden välillä. Välineinä ovat tehtävästä riippuen kirjailijan luoma teksti eli tarina, hengitykseni, oma puheääni, itse kirjoittamani lauluteksti ja sen melodia, harmonia ja rytmi sekä oma lauluääni ja pianonsoitto. Välineisiin lukeutuu toki äänikirjanlukijan työssä myös äänitystekninen laitteisto, jota lukija työtilanteessa useimmiten itse operoi.

3.2 Intensiteetti

Intensiteetin voidaan sanoa tarkoittavan voimakkuutta tai tehoa (TEPA-termipankki 2022). Intensiteetti kuvaa sitä määrää, joka energiaa siirtyy tietyssä aikayksikössä. Äänikirjalukijan työssä ja lauluntekemisessä intensiteetissä on kyse emotionaalisen ja psyykkisen energian määrästä. Se tosin ilmenee myös kehollisesti ja äänenkäytössä. Kyse ei kuitenkaan ole vain puhe- tai lauluäänen voimakkuudesta, volyymitasosta tai lihasvoiman määrästä. Kyse on tarkoituksenmukaisesta ja tietoisesta jännitteestä, jonka puhuja tai laulaja tekemiseen luo ja jota tämä siinä pitää yllä. Intensiteetti saa pitkälti alkunsa emotionaaliselta ja psyykkiseltä tasolta, mutta sen laatu ja määrä on aistittavissa ja kuultavissa äänessä.

3.3 Intuitio

Kirjassaan *Intuitio*3 tutkija Asta Raami (2020, 38) määrittelee intuition seuraavasti:

Intuitio eli nopean ajattelun järjestelmä on kokoelma erilaisia tiedon muotoja, prosesseja ja lopputuloksia. Intuitio-sana on oikeastaan kerrassaan surkea sana. Se kuvaa vähän kaikkea, eikä siksi oikein mitään. Sana juontaa juurensa latinan sanaan intueri, joka merkitsee katsomista. Arjen puheessa intuitio-sana todennäköisesti aiheuttaa miellelyhtymän vähän kyseenalaisesta tiedosta, sillä sitä käytetään kuvaamaan liian montaa asiaa samanaikaisesti. Tämä tekee sanasta epätarkan.

Intuitio kuvaa erilaisia tiedon muotoja (mm. vaisto, alitajuinen tieto, kehollinen tieto), erilaisia prosesseja (mm. tunnepohjainen toiminta, assosiaatio, automaatio, ei-sanallinen aistiminen, hahmontunnistus) ja erilaisia lopputuloksia (mm. oivallus, tunne, sanoma, ennakkoaavistus, näky, kylmät väreet). Jokaiselle näistä tarvitsimme omat, kuvaavat ja täsmälliset sanansa. Puheessa intuitio sekoittuu lisäksi muihin kehon signaaleihin, satunnaisiin tunnereaktioihin tai mielikuvituksen tuotoksiin, joista mikään ei ole intuitiota. (Raami 2020, 38.)

Hän kuvaa intuition käytössä olevan kyse kyvystä tunnistaa yhteys siellä, missä loogisesti ajatellen on vielä tyhjää (Raami 2020, 155). Lisäksi hän kirjoittaa intuition ilmenevän yhteyden ja oman sisimmän äärellä olemisesta:

Mutta yhteydet eivät synny toisten kautta, vaikka ne voivat syntyä toisten avustamina. Yhteys syntyy herkkyyden, empatian ja haavoittuvaisuudelle antautumisen kautta. Yhteys on elävä ja hengittävä, se virtaa. Se ei ole ulospäin pullisteleva, korostava tai muille todisteleva, vaan eleettömyyden, läsnäolon, avautumisen ja sisäisen luottamuksen olotila. Se on olemista täysin yhtä itsensä kanssa ja täysin auki tähän hetkeen, niin että niiden välillä ei ole etäisyyttä. (Raami 2020, 161).

Olen jo kauan ollut kiinnostunut intuitiosta ja sen merkityksestä myös ammatillisten uskomusteni haastajana. Olen perehtynyt intuitiota ja ylipäättään ihmisen sisäisen potentiaalin laajuutta eri näkökulmista käsittelevään kirjallisuuteen, opiskellut intuitiivista energiahoidamista sekä syventynyt eri meditaatiotekniikoihin. Voimakas kutsumus ihmisen sisäisen maailman prosessien kokemukselliseen ymmärtämiseen on ollut minussa läsnä parikymppisestä asti.

Vuonna 2019 opiskelin Helsingin yliopiston HY+:ssa eli täydennyskoulutuksen puolella opintokokonaisuuden nimeltä Älykäs intuitio oppimisyhteisön johtamisessa. Se oli suunnattu opetustyössä ja muissa ryhmänohjaamisen tehtävissä toimiville tai niitä johtaville henkilöille. Koulutus syvensi edelleen ymmärrystä siitä, miten oma sisäinen intuitio on mahdollista saada käyttöön analyyttisen järjen rinnalle myös työelämän valintoihin ja päätöksenteon hetkiin. Intuitio on harjoittamisella vahvistuva taito, joka ilmenee useammalla eri tavalla.

Raamin (2020, 161) kuvaaman yhteyden kokemisen tunnistan itsekin intuition peruselementtinä. Esimerkiksi äänikirjanlukemis- ja laulun tekemistilanteissa koen parhaimmillani olevani osa kaikkea, osa maailman ketjuja, verkkoja ja moniulotteisuutta. Vaikka olen yksin, olen voimakkaan tapahtumisen tunnun virrassa. Olen yhtäältä täysin läsnä ja toisaalta samanaikaisesti sivussa sekä itseni että huomioni vievän tekemisen tai tapahtumisen tieltä. Todistan tapahtumista. Tämä on äärimmäisen vaivaton, pakoton ja palkitseva olotila.

Itsestään selvää lienee, ettei työarki läheskään aina ole tällaista. Tähän vireeseen pääseminen tuottaa mielestäni kuitenkin parhaita mahdollisia ratkaisuja työtilanteessa.

Voi sanoa, että juuri intuitio johdatti minut yhdistämään kaksi sinänsä erillistä osa- aluetta tässä opinnäytetyössäni: äänikirjanlukijan ammattitaidon ja lauluntekijyyden. Lähdin seuraamaan tuntumaa sisälläni, jonka mukaan näissä kahdessa on jotakin selvittämättömän samaa, vaikka aluksi järki heittikin kapulaa rattaisiin. Siksi sanoitan nyt äänikirjanlukijan ammattitaidon antia lauluntekijyyteen, eikä aihe tunnu enää ollenkaan tuulesta temmatulta.

4 Äänikirjanlukijan ammattitaitoni

Äänikirjanlukija on vaativan asiantuntijatehtävän erityisosaaja. Työstä ja sen edellyttämästä ammattitaidosta voisi kirjoittaa monesta eri näkökulmasta. Olisi paljon kerrottavaa alan työkuultuurin hyvistä ja huonoista puolista sekä työtilanteen käytännöistä ja siihen kuuluvista asioista kuten vaikkapa lukuasennon staattisuuden tuottamista haasteista ja itseäänittämisen teknisestä puolesta. Keskityn kuitenkin kuvaamaan äänikirjanlukijan ammattitaidon erityisluonnetta etenkin työhön kuuluvan sisäisen maailmani hyödyntämisen näkökulmasta. Tarkoitan tällä tunteiden, ajatusten, affektien sekä tekstin ja lukutilanteen herättämien impulssien käyttämistä työssä. Sanoitan näiden käyttöä merkittävänä osana ammattitaitoani.

4.1 Nykytilanne ja mistä olen tähän tullut

Aluksi kuitenkin lyhyt luonnehdinta ylipäätään äänikirjan nykytilasta. Elämme tällä hetkellä äänitallennemassan maailmassa. Audiosisällöt mediassa ja kirja-alalla sekä niiden kulutus ovat viime vuosina lisääntyneet valtavasti. Suomen Kustannusyhdistyksen vuoden 2021 ensimmäisen kvartaalin tuloksista selviää, että kirjojen myynti kaikissa muodoissaan oli jo tuolloin kasvanut 20 % verrattuna edellisvuoteen 2020. Tähän oli eniten vaikuttanut äänikirjamyyni, koska äänikirja formaattina on noussut vauhdilla perinteisen printtikirjan rinnalle. (Suomen arvostelijain liitto ry 2021.) Formaattit ovat monimuotoistuneet. Äänikirja-ala on kaupallistunut ja siten valtavirtaistunut. Tietoisuus äänikirjanlukijan työstä on viime vuosina lisääntynyt huimasti ja sama suunta jatkuu yhä. Sitä kautta myös työn arvostus on noussut.

Kira Andersson (2019) on Metropolia Ammattikorkeakoulun AMK-opinnäytetyössään perehtynyt äänikirjaan mediatuotteena Suomessa:

Mitä enemmän tein tutkimusta ja tutustuin sekä tuotteeseen, että alaan, sitä enemmän ymmärsin, että äänikirja elää tällä hetkellä suurten muutosten alaiasta aikaa. Enkä usko, että muutokset rajoittuvat pelkkiin äänikirjoihin, vaan uskon, että

seuraavan viiden vuoden aikana kirja-alalla nähdään ylipäätään jotain aivan uutta ja monet asiat muuttuvat. Joitain muutoksia tulee varmasti hyvinkin pian.
(Andersson 2019, 37.)

Aloitin äänikirjanlukijan työn 21-vuotiaana vuonna 2003. Tuolloin lukija ei itse äänittänyt lukemaansa kirjaa eli operoinut äänitystekniikkaa työtilanteessa vaan sen teki äänittäjä. Teknologian muutos näiden 20 työvuoden aikana on ollut merkittävä. Avokelanauhoille äänittämisestä on siirrytty ketterään 2020-luvun tekniikkaan, mikä osaltaan on vaikuttanut äänikirjojen koko tuotantotapaan. Kirjat myös luetaan sähköisenä versiona tabletilta. Enää ei tarvitse huomioida, kuinka painetun kirjan sivuja saa lukiessa käännettyä mahdollisimman hiljaa.

Äänikirjatyömahdollisuuteni ovat lisääntyneet voimakkaasti vuodesta 2020 lähtien. Sain vuosien 2020 ja 2021 aikana nopeaan tahtiin työtarjouksia alan kaupalliselta puolelta. Olen viime vuosien aikana tehnyt myös muutaman voice over -keikan. Pyynnöstä olen lähettänyt ääninäytteeni myös alan muutamalle ulkomaiselle toimijalle.

Tällä hetkellä työskentelen freelancerina usealle äänikirjatuotannon yritykselle. Lukion puheilmaisuuden opinnot, kansanopistovuoden ja ammattiopintojen näyttelijäntyön kurssit kuten myös fyysisen teatterin opinnot ovat olleet hyödyksi tähän työhön. Ymmärrän tämän nykyään paremmin työskenneltyäni pidempään äänikirjanlukijana. Edellä mainitsemani työmahdollisuuksien lisääntyminen on muutos, joka viimeisen 1,5 vuoden aikana on ollut ammatti-identiteetilleni mullistava. Kun ääneni on nyt äänikirjoissa myös kaupallisessa käytössä, leviää se siten yhä laajemmalle. Uskon tämän avaavan myös uusia suuntia tulevaisuuden työmahdollisuuksiksi.

Koen äänikirjanlukijan työssä olevan kyse aika paljon muusta kuin vain kirjan lukemisesta. Tämä voi kuulostaa hassulta. Tarkoitin sitä, että mitä pidempään olen tehnyt tätä työtä, sitä keskeisemmäksi työvälineeksi luettavan tekstin rinnalle on noussut oman persoonan ja sisäisen kapasiteetin tietoinen käyttö. Tämä koskee ajattelua ja tunneilmaisua sekä intensiteetin ja mielikuvien käyttöä. Myös puheen fyysisyydelle ja aistillisuudelle, aistivoimaisuudelle herkistymisessä on paljon annettavaa käytännön työtilanteessa.

4.2 Kokemukseni ja näkemykseni ihmisäänen ulottuvuuksista

Tutkija Matthew Rubery on sanonut äänikirjaa käsittelevässä tutkimusjulkaisussaan seuraavaa: “As a species of sound, the voice has particularly strong capacities for affect” (Rubery 2011, 127).

Ihmisäänen mukaan tullessa teksti kiinnittyy kehollisuuteen, saa kehollisen ulottuvuuden. Ihmisääni on paljastava ja herkkä elementti. Sillä on mahdollisuus paljastaa käyttäjänsä tunteet ja mieliala. Puhe antaa viitteitä ihmisen äänentuoton terveydestä, hengittämisestä, kehon rentoudesta tai jännitystilosta sekä väsymyksestä tai vireydestä. Äänentuoton ja -käytön vapaus ja luontevuus kertoo kehon, mielen ja hermoston tasapainotilasta sekä turvan, luottamuksen ja sallivuuden ilmapiiristä.

Ihmisääni on muutoksille altis, valtavan ilmaisukykyinen ja rikas toiminto. Se on osa persoonaa ja äänityöläisen työväline. Se on myös henkilötunniste eli äärimmäisen yksilöllinen. Ääni on viestinnällinen väline, jolla voi välittää ja suunnata energiaa, huomiota ja ajatuksia. Sen kautta hakeudumme kontaktiin ja olemme kontaktissa toisiin ihmisiin. Ihmisääni sekä välittää että herättää tunteita.

Kuvaamme ihmisääntä ja ihmisen puhetapaa muun muassa sanoilla lämmin, kylmä, pehmeä, kova, hunajainen, metallinen, hauras, notkea, kehräävä, iskevä, pistävä, laahaava, hyväilevä. Ihmisäänen kielellisessä kuvailussa ja sanallistamisessa on vahvasti läsnä materiaalisuus ja toiminnallisuus.

Oman kokemukseni mukaan äänenkäytössä on mukana niin fyysinen, psyykinen, emotionaalinen kuin mahdollisesti henkinenkin ulottuvuus. Äänenmuodostuksessa on läsnä koko keho, ja ääntöväylässä työskentelevät etenkin nielu, suuontelo, kieli ja huulet. Kolme viimeksi mainittua ovat puhumisen osa-alueista keskeisiä etenkin ääntämisessä.

Heikki Piha ja Tapani Jauhiainen (1993) kirjoittavat Lääketieteellisen Aikakauskirja Duodecimin puheäänen sanattomia viestejä käsittelevässä

tutkimusartikkelissaan puheen olevan musiikin tavoin melodista ja rytmistä jatkuvuutta. He myös toteavat, että kyky erotella puheäänien vivahteita vaihtelee yksilöllisesti kytkeytyen ainakin musikaalisuuteen, jota puolestaan voitaneen pitää laajemman auditiivisen herkkyyden yhtenä muotona (Piha & Jauhiainen 1993).

Ääntä ei pysty koskettamaan eikä pistämään paperille. Silti sen voi havaita. Äänet ympäröivät meitä niin kehomme sisä- kuin ulkopuoleltakin ja vaikuttavat meihin.

Äänen, kosketuksen ja liikkeen suhde on läheinen, ja eräänlaisena yhteisenä nimittäjänä niille toimivat tuntoaisti ja sen sisäinen variantti, tunne-elämä (myös akustisesti ääni edellyttää liikettä – siis värähtelevää kieltä, pintaa tms.) (Kurkela 1997, 410).

Ihmisäänessä on kuulijansa kehoon ”tunkeutumisen” ulottuvuus. Ääni on värähtelyä, jonka aistimme ruumiillamme ja se herättää kehollisiakin reaktioita.

Milla Tiaisen kirjoittamassa ääntä ja affekteja käsittelevässä artikkelissa niin&näin – filosofisessa aikakauslehdessä todetaan, että ääni kytkeytyy sitä tuottavaan ruumiiseen erottamattomasti olematta silti yhtä sen kanssa. Sen kuvataan olevan ruumiista, mutta ei ruumista. Yhtäältä ääni on artikkelin mukaan tulos sitä laulavien ruumiiden liikkeistä (ekstensiivisistä ja intensiivisistä), mutta toisaalta juuri sen muodostus aktivoi nämä ruumiit erilaisten laatujensa kokeiluun ja vaihteluun. Ääntä sinänsä voi lähestyä intensifioivana, virtuaalisena voimana. Toiseksi ääni syttyy sitä tuottavan ruumiin ja tämän ulkopuolen rajalla, molemmissa. Siksi kirjoittajan mukaan äänen ja siinä kuuluvan ruumiillisuuden intensiteetit vaikuttavat ja reagoivat poikkeuksellisen intiimisti niihin muihin ruumiisiin, subjekteihin ja intensiteetteihin (toiset musisoijat, kuulijat, ympäröivät akustiset olosuhteet), joiden kanssa ne tapahtuvat vuorovaikutuksissa. (Tiainen 2007, 69.)

Itselleni ääneni on iso osa identiteettiäni ja koen sen hyvin kehollisena. Se on sitä myös äänikirjanlukijan työn ulkopuolella, ollut niin kauan kuin muistan. Äänenkäyttö eri tavoin tuottaa minulle paljon mielihyvää ja nautintoa. Koen

toimivan puhe- ja lauluäänen olevan itseilmaisun kanavana toimimisen lisäksi myös merkittävä osa terveyden kokemuksesta.

4.3 Mitä oikeastaan teen lukiessani äänikirjaa?

Äänikirjanlukijan työ on tilanne, jossa kirjoitettu teksti ja puhuttu teksti kohtaavat. Ollaan niiden rajapinnalla, yhdistymiskohdassa. Ääneen luettaessa teksti syttyy eloon, mutta samalla myös muuttuu.

Äänikirjan lukeminen ei ole lausuntaesitys eikä näyttöä sanan perinteisimmässä merkityksessä. Se ei ole dubbausta eikä selkeästi roolityötäkään. Se ei ole kuunnelma. Se ei ole konemaisen monotonista papattavaa luentaa tai täysin neutraalia tekstin toistamista, muttei myöskään vahvasti värittävää tai vahvasti eläytyvää tekstin tulkintaa. Olisiko se tarinankerrontaa? Sitä lähellä se ainakin on. Se on hyvin omanlaistensa rajoitusten sisällä pysyvää tekstin välittämistä ja mielikuvien luomista kuuntelijalle ääneen lukemalla. Kertomakirjallisuudessa se on ihmiskohtaloiden ja -tarinoiden henkiin puhaltamista. Tietokirjojen kohdalla se on teoksen sisällön välittämistä mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi.

Äänikirja on omanlaisensa mash up -muoto: sekoitus kirjallista teosta ja useimmiten yhden ihmisäänen välittämää, esityksellisiä elementtejä hienovaraisesti hyödyntävää kerrontaa. Se on esityksellistä ääneen lukemista. Työn kenties suurin haaste on tekstin välittäminen samanaikaisesti sekä täsmällisesti mutta myös riittävän elävästi: siten kuin kirjan sisältö tapahtuisi tässä ja juuri nyt. Konkreettisesti työ on myös virheiden välttämistä puhetilanteessa.

Työskentely on paljon prosodian eli puhutun kielen käyttämien vaihtelevien ominaisuuksien hyödyntämistä: intonaation, rytmin, kestollisuuden, puhenopeuden ja äänensävyjen tietoista käyttämistä. Tämä kaikki jäsentää ja täydentää puhutun tekstin merkityksiä ja siten tehostaa kommunikaatiota. Tässä on paljon yhtymäkohtia näyttelijäntyöhön, sillä hyvä puhetekniikka ja kyky elävään, joustavaan ja laaja-alaiseen puheilmaisuun ovat keskeisiä osa-alueita näyttelijän ammattitaidossa.

Työ on pitkälti tekstikokonaisuuksien hahmottamista sekä tekstin tyyliin ja tunnelman välittämistä. Lukija työskentelee paljon myös rytmin kanssa, mutta eri tavalla kuin musiikissa eli soittaessa tai laulaessa. Työtilanteessa läsnä on sekä kirjoitetun tekstin rytmistä että siitä muodostettavan puheen rytmistä. Tarkoitan tässä puheen rytmillä jatkuvaa valintojen tekemistä lukiessa eli puheen rytmittämistä, tauottamista ja painottamista. Kyse on liikkeen ja pysähtymisen sekä liikkeen eri nopeuksien dynaamisesta vaihtelusta. Perusta näille löytyy aina kirjan tekstistä, mutta teksti syntyy ymmärrettäväksi puheeksi pitkälti lukijan tekemien puheen rytmiin perustuvien valintojen kautta.

Toki lukija tekee aktiivisia valintoja monien muidenkin muuttujien kuin rytmin suhteen. Niitä ovat äänenväri ja tunnetilan tuominen tekstiin, äänenvoimakkuus, hengityksen rytmistä ja tapa, ajatuksen kuljettaminen lukiessa ja sen osa-alueena muun muassa luennan kohdistuvuus. Kohdistuvuudella tarkoitan sitä, että puheen suuntaa tietoisesti ulos itsestä kuvitellulle kuulijalle, muttei kuitenkaan ajatuksellisesti liian kauas. Kuuntelijahan vastaanottaa kirjan kuitenkin hyvin lähellä itseään olevana kokemuksena. Tavoittelun arvoista on pysyä tietoisena omista mahdollisista manereista ja välttää niitä. Luenta on tasapainottelua yhtäältä ääntämisen tarkkuuden ja tekstin yksityiskohtien huomioimisen ja toisaalta heittäytymisen ja itsensä osittaisen sivuun laittamisen välillä. Tarina, tekstin sisältö on keskiössä, ja lukija tukee sen kerrontaa muun muassa äänensävyjen ja -värin valinnoillaan: lämpö, sydämellisyys, ihmetys, inho, ilo, suru, kateus, ärtymys, viha, kiihko, tylsyys, kylmyys, pelko jne. Vivahteiden taju ja niiden käyttäminen luonnollisella tavalla äänessä, tunteissa, tauoissa ja painotuksissa luo kerrontaa. Myös oman hengityksen tietoisien hienovaraisten muutosten kautta lukija pystyy luomaan tekstiin painotuksia, rytmiä ja sävyjä.

Lukijan työ on hengittämistä eli lihasten yhteistyötä niiden kiristymisen ja vapautumisen vuorotellen. Se on suun, kielen ja huulten liikkeitä, niillä tehtäviä pidäkkeitä ja vapauttamisia. Se on keskikehon ja rintakehän sekä välillä kirjaan eläytyessä myös käsivarsien, kätten ja sormien liikkeitä. Se on silmien liikettä.

Teen siis työtilanteessa paljon valintoja; osin tietoisesti, osin tiedostamatta. Vauhdin tunnun tai pysähtyneisyyden tunnelman luomisessa. Sanojen ja

lauserakenteiden painotuksessa ja fraseerauksessa. Hengityksessä: missä kohdin tekstiä hengitän, käytäntö hengityksen virtaavuutta tai toisaalta pidäkkeisyyttä tietoisesti tulkinnan vahvistamisen elementtinä. Läsnaolon laadussa eli siinä, kuinka läsnä olen tekstin sisällölle nyt-hetkessä tai kuinka hajamielisesti ajatukset hyppivät aivan muualla. Lukuasennossa eli kehon asennossa ja ryhdissä. Puheen (ääntöväylän) hienovaraisen suuntaamisen muutoksissa esim. kysymyksissä tai huudahduksissa luoden vivahteen tilallisuudesta. Mitä luontevammin ja osittain mitä tiedostamattomammin valintoja pystyy tekemään, sitä sujuvammin puhe virtaa ja sitä mutkattomammin tarina välittyy kuulijalle.

Työpäivän aikana teen myös valintoja siinä, miten pidän taukoja. Mitä syön ja juon. Työkuntoon vaikuttaa se, miten liikun ja venyttelen ja kuinka palaudun. Miten huollan, avaan ja suojaan ääntäni ja hengityselimistöäni. Muun muassa voice massage -hieronta, riittävä yöuni ja riittävä vedenjuonti ovat muodostuneet itselleni sopiviksi asioiksi tukemaan työtä. Korona-aikana olen osaltaan suojellut työkuntoani rajoittamalla välillä rankastikin sosiaalisia kontakteja. Myös aktiivinen liikunnan harrastaminen on tärkeää hyvän hapenottokyvyn ja lihaskunnan takia. Sen lisäksi kehonhuolto on tärkeää staattisesta työasennosta palautumiseksi.

Lukiessa jäsenän tekstiä itselleni nyt-hetkessä, ja tämän jäsennyksen suomasta tulkitsemisen ja eläytymisen mahdollisuudesta vain osa suodattuu suustani ja mielestäni ilmaisullisesti ulospäin puheeseen. Tämä jäsentäminen on silti välttämätöntä. Ajatusten ja tunteiden johdonmukaisuus eli se, että ne ovat nimenomaan kyseessä olevan tekstisisällön herättämiä, kuuluu lukijan äänessä todella selvästi. Hienovaraisuus ilmaisussa riittää. Tai pikemminkin hienovaraisuus on nimenomaan se, mitä vaaditaan. Havainnoin tekstisisällön itsessäni herättämiä affekteja, ja käytän niitä hyödyksi kykyäni ja arvioimani tarpeen mukaan.

Äänikirjanlukija on työssään hyvin pitkälti itsensä varassa: omien ajatustensa, tunteidensa ja affektien seurassa, vaikka samanaikaisesti tekstin kannattelemana ja tekstin suuntaamana. Mutta elävää ihmiskontaktia, sosiaalista kontaktia työtilanteessa ei useimmiten ole. Lukija saa itsenäisesti hallita työtään

todella pitkälle. Se on parhaimmillaan ihanaa ja pahimmillaan raskasta. Toisinaan se tuntuu vapauttavalta ja luovalta, joskus taas umpiomaiselta, yksinäiseltä ja virikkeettömältä. Monesti joka tapauksessa todella intensiiviseltä ja intiimiltäkin.

Työssä itselleni merkityksellisimmät kirjat ovat työprosessiensa ajan kuin adoptoituja lapsia: pidän niitä hetken aikaa luonani, sydämessäni. Ravitsen niitä parhaan kykyni mukaan, kuuntelen niitä. Kuuntelen myös itseäni niitä vasten ja välitän kuulemani äänelläni. Kuljetan niitä mukani ne viikot, kun äänikirjaa työstetään. Annan niiden koskettaa sieluani toivoen samalla, että ne koskettavat myös kuulijan sielua. Kun työt tulevat valmiiksi, niistä on myös luovuttava. Kaikkein koskettavimpien ja hirvittävimpien kertomusten jälkeen olen purkanut kirjan herättämän ja/tai tiedostamattani kirjaa varten työstämäni sisäisen jännitteen esimerkiksi itkemällä. Ei käy kieltäminen, etteikö intensiteetin säilyttäminen esimerkiksi 15–16-tuntisen äänikirjan ajan, jonka lukemiseen menee studiossa kaksinkertainen aika, ottaisi rankimpien teosten kanssa henkisesti koviille. Yhtä lailla poikkeuksellisen upeat, ihastuttavat tai hauskat kirjat puolestaan saavat työtilanteen tuntumaan siltä, että todella nautin työstäni.

A continuation of sorts of the once prevalent communal reading aloud, the audiobook has been praised for offering a number of aesthetic benefits over silent reading. Through the presence of an actual human voice, every single word can seem affectively charged. (Mildorf & Kinzel 2016, 217.)

Työtilanteen affektiivista luonnetta korostaa se, että lukiessa on oltava fyysisesti paikoillaan; siten työ on hetkittäin myös meditatiivista. Huomio suuntautuu hienovaraisiin asioihin. Työhön sisältyy tekstin tarkkailemisen lisäksi paljon oman itsen tarkkailua. Aktuaalinen ääneen lukemisen tilanne on pitkälti kehon tuntemista, kehon tuntumista kirjailijan tekstin äärellä ja sen herättämänä. Äänikirjanlukijana tunnistan työtilanteessa affektien tulemisen ja läsnäolon, mutta niiden ilmenemistä äänessä emootioiksi asti täytyy pidätellä tai ainakin annostella.

Kyse on myös mitä suurimmassa määrin suhteesta aikaan, ajallisuuteen: lukijana pitelen aikaa hyppysissäni. Aika, ajallisuus korostuu kuunneltavissa sisällöissä paikkaa enemmän. Varsinkin tässä työssä, kun lukemisen paikka työtilanteessa

on kaiuttomaksi eristetty studiotila. Vastaanoton paikkakin voi olla käytännössä mikä tahansa. Suurimpia muuttujia, joilla lukija työssään operoi on aika eli kestollisuus. Käytännössä se tarkoittaa puheen eli äänen ja hiljaisuuksien välistä vuorovaikutusta, niiden jatkuvaa muutosta sekä lukunopeutta.

Äänikirjanlukijan työssä eduksi ovat musikaalisuus, hyvä kielellinen korva ja eri kielten osaaminen. Nämä taidot antavat valmiuksia eri rytmisten ja tyyppisten tekstirakenteiden ja -vivahteiden haltuun ottamiseen ja välittämiseen. Ne nopeuttavat toimivien ratkaisujen vaistomaista tekemistä työtilanteessa: silloin on ymmärrystä toteuttaa erilaiset painotukset ja tauotukset sujuvasti tekstikokonaisuuden ymmärrettävyyden ja sujuvuuden kannalta sekä kapasiteettia eläytyä siihen, mistä teksti kertoo.

Työssä on kyettävä puheellaan välittämään kirjan kieli, teksti, sellaisena millaisena sen kuulee päässään. Ymmärrys kielten seuraavien elementtien käytön laajuudesta syvenee: rytmi, äänteet, painotus, intonaatio, idiomit ja vertauskuvallisuus sekä sanojen taivuttamisen säännöt ja lauserakenteet eli kielioppisidonnaisuus. Työn onnistumisen edellytyksenä on lisäksi empatian, myötäelämisen kyvyn tietoinen ja hallittu käyttö tekstin kanssa.

Olen kasvanut kaksikielisessä perheessä. Toinen kotikieleni on ruotsi. Siitä on ollut hyötyä työelämässä aikaisemminkin; olen työskennellyt niin tanssi- kuin teatterikentälläkin myös ruotsin kielen taitoa vaativissa työtehtävissä. Lisäksi lapsuuttani ja nuoruuttani väritti kansainvälisyys, mitä kautta englannin kieli on ollut jo pienestä pitäen osa elämäni. Kielten oppiminen on aina ollut minulle helppoa ja luontaista. Kirjoitin ylioppilaskirjoituksissa neljä vierasta kieltä. Saan edelleen valtavasti nautintoa ja rikkautta elämäni eri kielistä, niiden kanssa puljaamisesta ja leikkittelystä. Luova otteeni tämän tekstuaalisen ja verbaalisen materiaalin vapaaseen taivutteluun on tärkeä osa vapaa-aikaani ja tietenkin keskeinen lauluntekijyyden elementti.

Tekstikokonaisuudet muodostuvat pienten osasten kokoamisesta suuremmiksi: kirjain, sana, lause, kappale, luku, teos. Äänikirjatyö opettaa pienempien

yksiköiden ja suuremman kokonaisuuden suhteuttamista lopputuloksen kannalta parhaaseen mahdolliseen muotoon.

Myös tekstin fontti, riviväli ja muut visuaaliset tekijät herättävät impulsseja työotteeseen. Teos voi olla visuaalisesti esimerkiksi raskaantuntuinen tai ilmava. Typografia ja tekstin visuaalinen ilme vaikuttavat osaltaan siihen, miten tekstin ajattelee. Toisaalta toimiva ääneen lukeminen ei aina täysin noudata lauseiden tekstiksi luotua rytmiä. Esimerkiksi pilkkujen paikat tekstissä eivät luettaessa läheskään aina toimi fraseeraus- tai hengittämisen kohtina. Äänikirjaan tällaiset ratkaisut tehdään muuttamalla teksti luontevaksi puheeksi. Tärkeimpänä tavoitteena on tietenkin säilyttää tekstin merkitykset.

4.4 Äänikirjanlukijan työn yhteneväisyydet ja eroavaisuudet näyttelijäntyöhön

Äänikirjanlukijan työ on kirjailijan luoman ihmistuntemuksen ja tarinan hienovaraista mutta tietoista välittämistä oman äänen kautta. Työvälineinä ovat luettava teksti, oma persoona, tunteet, ajattelu ja eläytyminenkin, mutta ilman teatteriroolin suojaa. Äänikirjanlukijan ammattitaidolla on selkeitä yhteneväisyyksiä näyttelijäntyöhön. Työ on kuitenkin paljon hienovaraisempaa, intiimimpää ja yksinäisempää. Työtilanteesta puuttuu suora kontakti vastaanäyttelijään ja yleisöön. Kiinnostukseni fyysiseen teatteriin ja sen opinnot ovat vaikuttaneet siihen, että lähestyn äänikirjanlukijan työtäkin myös paljolti kehollisena toimintana.

Koen, että eläydyn työtilanteessa kunkin kirjan tarinan kaikkien henkilöhahmojen tunteisiin ja ajatuksiin ilman järjestettyä mahdollisuutta niiden purkuun. Työn haastavampia puolia on tarinoiden ristiriitaisten tunnejännitteiden (esim. ahdistus, kauhu) purkaminen työpäivän jälkeen vaikkapa psykologisten trillereiden kohdalla. Välillä on vaikeaa erotella työvuoron aikana ja heti sen jälkeen, mistä itselleni työtilanteessa heränneet emotionaalisesti haastavat olotilat johtuvat. Näitä voi nimittää joko emotioiksi tai affekteiksi. Havahduin tähän viimeisimmän työvuoden aikana. Vei kuukausia ymmärtää ja ottaa todesta,

että nuo tunnetilat todella johtuvat työn alla olevien kirjojen luonteesta sekä työtilanteen psyykkisistä kuormitustekijöistä.

Lukeminen tapahtuu yksin ollessa. Tilanne on performatiivinen eli tietyllä tavalla paineistettu: on aikapaine saada teos valmiiksi tiettyyn ajankohtaan mennessä ja on hyvin tiedossa, että valmis äänikirja tehdään yleisön kuultavaksi. Työskentely vaatii tarkkuutta ja herpaantumattomuutta, koska tarkoitus on tuottaa kielellisesti virheetöntä mutta sisällöllisesti hienovaraisesti eläytyvää luentaa. Hienovaraisuudessa piilee kuitenkin myös työn henkinen kuormituksellinen sudenkuoppa: silloin suurin osa tunne-energiasta jää minuun. Se ei purkaudu täysin puhuttuun tekstiin. Läsnä ei ole inhimillistä vuorovaikutusta, toisin kuin vastaanäyttelijän kanssa näyttämöllä. Teatterissa myös esiintyjien kanssa esityshetken jakava yleisö on samassa tilassa läsnä. Tutkija Matthew Rubery kuvaa samaa asiaa hieman toisesta näkökulmasta, todeten lukijan antaman emotionaalisen panoksen kääntyneen äänikirjaan kielelliseksi läsnäoloksi: "Having run the full gamut of human emotions, the reader has given her all. But what is given is not simply gone: the effort, the emotion, the "weird physicality" are translated as vocal presence." (Rubery 2011, 130.)

4.5 Äänikirjanlukijan työn aistillisuudesta ja kehollisuudesta

"Sounding out the words may be an element of silent reading, but the sensuousness of language is impossible to overlook in spoken narration." (Rubery 2011, 13.)

Äänikirjanlukijan työ on puhumisen aktina aistillista, aistivoimaista välittömästä kehollisuudesta nousevan alkuperänsä ja äänen värähtelevän luonteen takia. Pallea, keskeinen hengitykseen ja siten äänen tuottoon osallistuva lihas on yhteydessä mm. lantionpohjan lihaksiin. Kun ääni kulkee vaivattomasti, estottomasti ja luonnollisen terveesti tuotettuna, sen tuntu, värähtely ja liike kehossa tuottaa parhaimmillaan syvää mielihyvää ollen todella nautinnollista. Ääneen lukeminen ajatuksella ja tietoisena oman tunneilmaisun käytöstä on hyvin rytmistä fyysistä toimintaa.

Tiina Syrjä (2007, 303) kirjoittaa näyttelijäntyönopiskelijoiden vieraalla kielellä näyttelemisen vaikutuksia tutkivassa väitöskirjassaan, että äänenkäytön koulutus, joka ei pelkästään korosta puheen informatiivisia ja äänen suorituksellisia piirteitä, voi kehittää ruumiintuntemusta sekä kokemusta ruumiin sisätilan ja ulkomaailman välisestä kommunikaatiosta. Syrjän mukaan olisi tärkeää herkistää näyttelijä havaitsemaan puhumansa tekstin yhteys kehonsa sisäisiin viesteihin ja tuntemuksiin. Hän perustelee näkökantaansa seuraavasti: tällöin ei ainoastaan sanan sisältämä merkitys, vaan myös sen fyysinen ilmiasu voi toimia kehotietoisuuden herättäjänä ja toisaalta kehon impulssit voivat avata sanasta uusia merkitystasoja. (Syrjä 2007, 303.) Tämä on juuri sitä, millaisena itse koen kehollisen herkkyyden merkityksen äänikirjanlukijan ammattitaidolle.

Työssä yksinoleminen ja ulkoinen virikkeettömyys lukuun ottamatta luettavan tekstin sisältöä vie kohti omaa itseä, kohti oman itsen havainnointia. Koen, että juuri tämä osaltaan nostaa huomioon työn kehollisuuden ja aistillisuuden.

Ääni on täynnä aistillisia ja aistinvaraisia ominaisuuksia: auditiivisuus, kehollisuus ja tietty tilallisuus. Ääni syntyy kehossa eli kehon sisätilasta ja kaikukopasta lähtien. Se syttyy resonanssista, elinten ja kudosten värähtelystä. Ihmisääni sisältää viestin etäisyydestä tai läheisyydestä: ihmisäänen ilmaisullinen intentio luo kuulijalle kokemusta äänilähteen lähellä tai kaukana olemisesta. Ihmisäänellä on mahdollisuus herättää kuulijassaan välittämänsä sisällön kautta vahvoja mielikuvia sekä tarjota kuulijalle parhaassa tapauksessa niin virittäviä, nautinnollisia, rauhoittavia kuin turvan tunnettakin luovia aistimuksia.

Aistillisuuden kokemukseen vaikuttaa myös se, että äänikirja tekee kirjan ja tekstin vastaanotosta perinteisen lukemisen frontaalivastaanoton sijaan kietovan, sisäänsä sulkevan, intiiminoloisen kuulokokemuksen.

4.6 Äänikirjanlukijan työn vertautuminen arkkitehtuurin sisätilakokemuksen luomiseen

Perehdyin äänikirjanlukijan työn ominaislaadun pohdintojani vastaavaan ajatteluun arkkitehti Juhani Pallasmaan poleemisen esseensä pohjalta

jatkokyöstämästä teoksesta Ihon silmät – arkkitehtuuri ja aistit. Moninkertainen kunniatohtori Pallasmaa (2016, 23) kirjoittaa, että taiteellisessa ilmaisussa kyse on maailman esiverbaaleista merkityksistä, jotka ovat kehollisia ja elettyjä pikemminkin kuin vain älyllisesti ymmärrettyjä. Runoudella on hänen nähdäkseen kyky palauttaa ihmiset hetkelliseen oraaliseen ja sisäänsä sulkevaan maailmaan. Hän toteaa, että runouden uudelleen oralisoima sana vetää meidät takaisin maailman sisätilaan.

Tämä pohdinta soveltuu mielestäni todella osuvaksi kuvaukseksi myös siitä, mitä tapahtuu kirjoitetun kirjan muuttuessa äänikirjaksi. Audiitiivinen muoto kirjallisesta teoksesta sekä sen käyttäjäkokemus vie mielestäni nimenomaan tuohon Pallasmaan määrittämään ”maailman sisätilaan”. Kirjan ääneen lukemisen prosessissa lukija luo tekstistä audiitiivista kierrättämällä sisällön itsensä, niin kehon kuin mielen ja tunteidensakin (sisätilansa) kautta. Myös äänikirjan kuuntelija vastaanottaa kirjan sisällön sisätilakokemuksena, mikäli kuuntelukokemusta voi sellaiseksi kietovuutensa perusteella luonnehtia. Ainakin kokemus on täysin erilainen kuin tarttuminen painettuun kirjaan ja tekstin näkeminen edessään. Äänikirjaa kuunnellessa vastaanoton kokemusta määrittävät paljon lukijan ääni ja lukutapa. Ajattelen, että taitava äänikirjanlukija todellakin ”oralisoi” lukemansa tekstin ja siten kutsuu kuulijan mukaansa sisätilaan, jonka ammattitaidolla luo suhteessa tekstiin. Tämä vaatii lukijalta uskallusta. On päästettävä kirjailijan teksti oikeasti osumaan, koskettamaan, jopa järkyttämäänkin omaa ”sisätilaa”. Mitä ulkokohtaisempi ote työhön on, sitä ulkokohtaisemmaksi teoksen sisältö jää myös kuulijalle. Tärkeintä on kuitenkin hallittu tasapaino: holtiton eläytyminen tai itsensä lukijana esillä pitäminen teoksen sisällön sijaan ovat varmimpia tapoja epäonnistua työssä. Kyse on herkästä tasapainosta, jonka luominen vaatii kehittynyttä hienovaraisuuden tajua kaikista työhön vaikuttavista osatekijöistä. Äänikirjanlukija harjoittelee tämän tasapainon luomista ja siinä pysyttelemistä koko uransa ajan. Siinä ei voi koskaan tulla valmiiksi.

Pallasmaa (2016, 39) jatkaa:

Näköaisti eristää, ääni yhdistää; näöllä on suunta, ääni kulkeutuu kaikkialle. Näköaisti merkitsee ulkopuolisuutta; ääni sen sijaan antaa sisäpuolisen kokemuksen. Katselen kohdetta, mutta ääni lähestyy minua; silmä kurottaa, mutta korva ottaa vastaan. Rakennukset eivät reagoi katseeseemme, mutta ne palauttavat oman äänemme takaisin korviimme.

Pallasmaan mukaan hahmottaessamme arkkitehtuurista mittakaavaa, mittaamme keholla tiedostamattomasti objektia tai rakennusta ja heijastamme oman kehoskeemamme tähän tilaan. Kun keho saa vastakaikua tilasta, koemme nautinnon- ja suojantunnetta. Hän kirjoittaa, että rakennuksen kokemuksessa matkimme alitajuisesti sen konfiguraatiota lihaksillamme ja luustollamme; nautinnollisen elävä musiikkikappaleen juoksutus muuntuu alitajuisesti keholliseksi tuntemukseksi, abstraktin maalauksen sommitelma koetaan lihasjärjestelmän jännittymisenä, ja luustomme imitoi ja ymmärtää tiedostamattomasti rakennuksen rakenteita. Pallasmaa muotoilee, että ruumiimme toimittaa tietämättämme pylvään tai holvin virkaa. (Pallasmaa 2016, 51.)

Miksei tällainen tapahtuisi äänikirjanlukijassa myös tekstiä hahmottamalla? Vaikkei se fyysisesti olekaan yhtä moniaistista ja sisäänsä kietovaa kuin arkkitehtuurin kokeminen, vaan tapahtuu ensin silmän kautta mahdollistaen siten tekstin sisällön ymmärtämisen. Kukaties prosessi kuitenkin tekstin herättämien tunteiden ja ajatusten myötä heijastuu yhtä lailla ja nopeastikin myös keholliseksi kokemukseksi, tapahtuvaksi äänikirjanlukijan kehossa? Ja mikä ettei äänikirjan kuunteleminen voisi tapahtua kuuloaistimuksen lisäksi myös muutoinkin kuulijan kehossa? Voi ajatella, että äänikirjanlukija on holvi, joka kannattelee kirjallista teosta. Hän on holvi, joka yhdistää teoksen kuulijaan. Äänikirjanlukija maadoittaa tarinan oman kehollisuutensa kautta vastaanottajalle pelkkää kuuloastimusta moniaistillisemmaksi kokemukseksi.

5 Lauluntekijyyteni

Musiikki on aina ollut merkittävä osa elämäni. Se on ollut todellinen voimavara ja erottamaton osa arkea jo lapsuudenperheestäni asti. Rakastin jo päiväkotikäisenä laulamista ja nautin valtavasti sanoilla ja kielellä leikkimisestä. Pianotunnit aloitin seitsemänvuotiaana, poikkihuilu tuli rinnalle yläasteella. Olen suorittanut niistä 3/3-peruskurssitutkinnot. Ala- ja yläasteen olin musiikkiluokalla. Kävin jonkin aikaa parikymppisenä klassisen laulun yksityistunneilla. Olen laulanut ja esiintynyt eri kuoroissa ja tehnyt pienimuotoisia laulukeikkoja säestäjän kanssa lähipiirin perhejuhlissa.

5.1 Uinunut intohimo herää

Kiinnostukseni laulunkirjoittamiseen syttyi kunnolla vuonna 2020. Se on nostanut oman taiteellisen työni eri kontekstiin ja eri taidemuodon pariin kuin aiemmin. Piilevänä lauluntekeminen on kytenyt jo kauan. Kansanopistovuoden aikana 20 vuotta sitten kirjoitin pöytälaatikkoon tekstejä, jotka lähtökohtaisesti ajattelin sävellettäviksi. Ammattiopintojeni aikaisella musiikin kurssilla reilu kymmenen vuotta sitten eräs tekemäni kappale pyydettiin ja päättyi tuolloin osaksi musiikinäytelmää Valkeakosken kaupunginteatteriin.

Lauluntekijyydessä sanoittamisessa kuten myös äänikirjanlukijan työssä hyödyllisin musikaalisuuden osa-alue on kielellistä musikaalisuutta: pitkälle harjaantunutta tajua puhutun ja laulettu kielen erityispiirteistä. Se on ymmärrystä kielen rytmin, fraseerauksen, sanapainon, artikulaation ja melodisuuden monista mahdollisuuksista. Nämä vaikuttavat siihen, miten tekstin sisältö ilmenee kuulijalle. Nämä ovat musiikkioppilaitosvuosilta tulleiden perinteisten ja ilmeisimpien musiikillisten taitojen kuten sävelpuhtauden ja musiikinteorian osaamisen lisäksi todellista kompetenssia sekä äänikirjanlukijan ammatissa että lauluntekijyydessä.

Korona-aika, yksinolo ja silloinen elämäntilanteeni vauhditti musiikin tekemiseen syventymistä. Olin jo ennen koronaa puolentoista vuoden ajan alkanut tallentaa

muistiin laulunpätkiä, sekä tekstiä että melodioita. Alkukesästä 2020 menin kahdelle biisinkirjoituskurssille Helsingin kesäyliopistoon. Se olikin menoa kertaheitolla. Samana kesänä osallistuin viikon mittaiseen biisinkirjoitushaasteeseen. Näiden siivittämänä työstin tavoitteellisesti tekemiäni kappaleita julkaisukuntoon. Aloitettuani nämä YAMK-opinnot samana syksynä etsin valinnaisiksi opintoiksi musiikin opintoja. Opiskelin Metropolian musiikin tutkinto-ohjelman kurssit Johdatus populaarimusiikin äänitetuotantoon 5 op ja Ammattimuusikon musiikin perusteet 5 op.

Omia laulujani ja niiden esittämistä (laulu ja piano) hioin biisivalmennuksessa laulaja, lauluvalmentaja Riikka Hännisen kanssa kevään 2021 ajan. Kyseessä on siis uusi ja samalla luonnolliselta tuntuva tekeminen ja suunta, johon jo olen menossa.

Niin&näin – filosofisen aikakauslehden affektia käsittelevässä artikkelissa Katve-Kaisa Kontturi ja Teemu Taira kirjoittavat, että musiikkia pidetään usein taiteen lajeista affektiivisimpana – vahvimmin ja suorimmin merkitysrakenteet haastavana ja ylittävänä. Huolimatta siitä, että musiikkia on viime vuosina tutkittu paljon diskursseina ja teksteinä, siinä, miten musiikki vaikuttaa ruumiisiin, miten ruumiit tempautuvat rytmeihin ja itsessään tuottavat musiikkia, on silti jotain suoraa, joka ei avaudu tekstipainotteisen tutkimuksen termein, he jatkavat. (Kontturi & Taira 2007, 44–45.)

Laura Sippola (2017) kirjoittaa laulaja-lauluntekijyyttä käsittelevän väitöskirjansa tiivistelmässä:

Laulaja-lauluntekijä on säveltäjä, sanoittaja, laulaja ja soittaja. Niiden lisäksi kirjoittaja hahmottaa viidennen elementin, eräänlaisen henkilökohtaisen osallisuuden, joka läpäisee kaikki neljä osa-aluetta. Se luo kuulijalle tunteen siitä, että esittäjä on myös laulun tekijä. Se on tapa säveltää lyriikkaa, sanoittaa musiikkia, fraseerata ja käsitellä omaa säestyssoitinta laulua vasten. (Sippola 2017)

Sippola jatkaa tarkentamalla, että laulaja-lauluntekijämusiikki paljastuu merkittävimmin juuri omista sanoituksista. Tärkeää on myös persoonallinen tyyli

käsitellä, laulaa ja fraseerata lyriikkaa. (Sippola 2017, 12.) Hän lisää, että olennainen vahvuus lauluntekijämusiikissa on verbaalinen kerronta ja lyriikan muotoon puettu tunne (Sippola 2017, 13). Juuri tässä verbaalisessa kerronnassa ja tunneilmaisussa sanojen kautta on selkeä yhtymäkohta äänikirjanlukijan ammattitaitoon. Laulutekstin kirjoittaminen kiehtookin minua valtavasti yhtäältä sen ”suutuntuman” ja toiminnallisuuden eli lausuttavuuden ja laulettavuuden kannalta, toisaalta rajattuun mittaankin pakattavan emotionaalisen jännitteen muodostamisen kannalta.

Heikki Salo, pitkän linjan muusikko, lauluntekijä ja laulukirjoittamiskurssien ohjaaja kuvasi Laulujen sanoittamisen inspiraatioilta -luennollaan, että lauluteksti on oikeastaan ihan muuta kuin tekstiä. Se on laulettua puhetta, ja enemmänkin kuin puhetta koska laulussa on mukana melodia ja muut musiikilliset elementit. Hän kuvaa laulun ytimen olevan juuri tämä: lyriikan ja musiikin liitto, jossa kumpikin vaikuttavat merkittävästi toisiinsa. (Suomen Kirkkomusiikkiliitto ry 2021.) Laulun kiehtovuus syntyy nimenomaan tästä yhdistelmästä. Tässä sinänsä yksinkertaisessa perusasiassa piilee myös laulun vaikuttavuus ja tunnetason koskettavuus.

5.2 Tekemästäni musiikista

Olen saanut niin biisinkirjoituskurssin opettajalta, lauluvalmentajaltani kuin biisejäni työvaiheessa kuulleilta ihmisiltä palautetta, että tekemääni musiikkia on vaikea laittaa mihinkään lokeroon. Sitä on kuvattu musiikkiteatterivaikutteiseksi laulelmaksi. Teen kappaleita esitettäväksi itselleni eli tekemiseni lukeutuu laulaja-lauluntekijä -otsikon alle. Kirjoitan sanoituksia suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Esitän kappaleet kokonaan itse.

Laulut ovat osittain fiktiivisiä, osittain autofiktiivisiä. Ne käsittelevät voimakkaita tunnetiloja ja ihmisyyttä: niin ihmiselämän tuskallisuutta ja toivottomuutta kuin kauneutta ja toivoakin. Tein tietoisin valinnan, etten liitä tekemiäni kappaleita tähän, vaan tämän opinnäytetyön valmistumisen hetkellä työstän niitä omana prosessinaan valmiiksi eli julkaistaviksi ja yleisön kuultaviksi.

Ensiesitin liveyleisölle kaksi tekemääni kappaletta, Hiking ja Philadelphia, Laulun tekijäyhdistys Kertsi ry:n Pöytälaatikko Open Stage -klubilla Hyvinkäällä marraskuussa 2021. Sain kuulijoilta kannustavaa ja positiivista palautetta sekä yhteistyöpyynnön työstää erään toisen klubilla esiintyneen henkilön kirjoittamaan tekstiin melodiana. Tuo esiintyminen oli itselleni todella merkityksellinen. Se oli päänavaus polulle, jolla koko sydämestäni tahdon jatkaa. Palo oppia lisää laulun tekemisestä on valtava, enkä todella osannut odottaa niin innostunutta vastaanottoa. Se loi kokemuksen, että voin luottaa valmiuksiini ja tekemiseeni.

5.3 Kirjoittajataustastani ja laulun tekemisen prosessista

Olen pienestä asti pitänyt paljon kirjoittamisesta enkä oikeastaan koskaan ole kokenut tyhjän paperin kammoa. Mutkaton yhteys kirjoittamiseen ja väylä sanallistamiseen on aina ollut auki. Myös kirjat ovat lapsesta asti olleet elämässäni aina läsnä. Opin lukemaan neljävuotiaana. Lapsena yksi toiveammattini oli näytelmäkirjailija, ja kirjoitin teini-ikäisenä melko paljon tarinoita, runoja ja novelleja sekä vuosikaudet päiväkirjaa. Nuo tekstit sekä korkea pino päiväkirjoja yli kymmenen vuoden ajalta ovat tallessa edelleen. Käydessäni Kallion ilmaisutaidon lukion opiskelin siellä pitkän kirjallisen ilmaisun oppiainekokonaisuuden. Voitin lukioaikana myös valtakunnallisen ruotsinkielisen, Norja-aiheisen kirjoituskilpailun.

Ammattiopintojen aikana sekä valmistuttuani tein keikkoja vapaana kirjoittajana. Tein juttuja tanssin verkkolehti Liikekieli.com:iin, Tanssi-lehteen, Teatteri-lehteen (lehdet eivät vielä silloin olleet yhdistyneet), Tanssin Tiedotuskeskuksen julkaisemaan kansainväliseen levitykseen suunnattuun Finnish Dance in Focus -printtijulkaisuun sekä Suomen Kansallisoopperalle ja -baletille. Kirjoitin esitysarvioita sekä kahta eri haastattelusarjaa ja artikkeleja. Tein festivaalikoosteita ja henkilöhaastatteluja. Olin ennen Metropolian opintojani opiskellut Teatterikorkeakoulussa esitysanalyysia ja jatkoin siellä muun muassa nykytanssikritiikin opintoja. Asiakirjoittamisenkin käytänteet tulivat siis tutuiksi.

Biisinkirjoituskursseilla on korostettu ymmärrystä laulun eri osista ja niiden välisistä suhteista toimivan kokonaisuuden kannalta. Koen, että tältä osin prosessissa on samankaltaisuutta äänikirjan luomiseen lukijan näkökulmasta: tavoitellaan määrämällistä, ehyttä ja selkeää kokonaisuutta. Lauluteksti tehdään aina mittaan, eli suhteessa musiikkiin. Lauluteksti voi toki muodoltaan olla omanlaisensa. Se voi olla riimipareiksi rakentuva tai hyvinkin vapaa, kuitenkin sopien tiiviisti laulun musiikilliseen puoleen.

Kokemukseni mukaan lauluntekeminen on sekä pitkälti suunnistamista intuition ja affektien maailmassa että tarkkaa analyysia ja eri elementtien yhteen kasaamista. Lauluntekemisen prosessissa työskennellään melodian, harmonian, rytmin ja tempon sekä tekstin ja sen mitallisuuden eli metriikan kanssa. Laulun tarkoitus on herättää tunteita ja voimistaa niitä sekä kertoa tarinaa tai luoda mielikuvia. Voimakkaimmat, mieleenpainuvimmat laulut ohittavat järjellisen analyysin ja osuvat suoraan tunteisiin, suoraan sydämeen.

5.4 Ihmistuntemuksesta

Koen vahvan ihmistuntemuksen, niin itsen kuin muidenkin suuntaan avautuvana, olevan pohja emotionaalisesti vaikuttavaan kirjoittamiseen eli vaikkapa laulunkirjoittamiseen. Se antaa ilmaisuun syvyyttä ja myötätuntoa. Se lisää ymmärrystä laulujen, yhtä lailla kuin äänikirjojenkin, henkilöhahmojen ja tarinan välittämiseen. Kummassakin aihealueessa on kyse ihmisten tunteiden ja tarinoiden välittämisestä. Lauluntekemisessä omien tai ainakin oman itsen kautta tulevien tunteiden ja tarinoiden ilmaisemisesta, äänikirjanlukijan työssä puolestaan kirjailijan luoman tarinan, henkilöhahmojen ja tunteiden kertomisesta.

Herkkyys sekä elävä yhteys ja kiinnostus muihin ihmisiin ja ulkomaailmaan rakentaa hyvää ihmistuntemusta. Muun elämän lisäksi lukuisat työelämän kautta tulleet viralliset ja epävirallisetkin kohtaamiset ovat rikastuttaneet ymmärrystäni ihmisyydestä ja syventäneet empatiakykyä.

6 Äänikirjanlukijan ammattitaidon antamat vahvuudet lauluntekijyyteen

Tässä opinnäytetyössä olen sanoittanut affektien, aistimuksellisuuden, intuition ja intensiteettien havainnointiin liittyvää osaamistani ja sen käyttöä aktuaalisissa työtilanteissa. Äänikirjanlukijan työ on ollut (ja on edelleen) oiva maasto näiden taitojen harjoittamiselle ja syvenemiselle. Ne ovat työvälineitäni, jotka soveltuvat yhtä lailla lauluntekemiseen. Niin äänikirjanlukijan työ kuin lauluntekeminenkin ovat oman ääneni käyttämistä. Näiden kahden rinnastaminen on johdattanut hedelmällisiin havaintoihin ja pohdintoihin. Koen niillä olevan paljon yhteistä. Olen ammatillisesti kutkuttavassa kohdassa: taiteen tekemiseni ja tämänhetkinen työni ovat kumpikin kuulonvaraisten sisältöjen luomista.

Sanoittamisen rytmin taju

Merkittävin vahvuus lauluntekemiseen, jota äänikirjalukijan ammattitaito on kehittänyt, on sanoittamisen rytmin taju. Erilaisten tekstien kanssa työskentely äänikirjojen parissa on herkistänyt korvaa sanapainon, lauserakenteiden ja fraseerauksen merkitykselle. Luettavan tekstin kanssa työskentely on saanut kiinnittämään huomiota puhutun kielen ja kirjoitetun tekstin välisiin eroihin sekä erilaisiin tekstillisiin tehokeinoihin.

Kielen musiikilliset merkitykset ja musiikin kielelliset merkitykset

Äänikirjanlukijan työ puheaktina on herkistänyt korvaa puheen melodisille elementeille. Se on herättänyt minua tarkkailemaan kirjoitetun tekstin sekä puhutun ja laulettu kielen eroja ja yhteneväisyyksiä. Kielen nyanssien ja vivahteiden rikkaus on läsnä työssä päivittäin. Äänikirjanlukijan työssä kiinnittää huomiota etenkin puheen intonaatioon eli sävelkulkuun.

Keskeiseksi seikaksi äänikirjanlukijan ammattitaidossa nousee juuri puhutun kielen musiikillisten merkitysten havainnointi ja hyödyntäminen. Laulutekijyydessä puolestaan on läsnä myös luovuus musiikin kielellisten merkitysten kanssa. Esimerkiksi soivien sävelten pituudet ja rytmilliset muutokset, melodiakulut ja tauot musiikissa vastaavat luontevasti kielellisiä, laulutekstin luomiseen impulsseja antavia rakenteita. Näkemykseni mukaan niin äänikirjanlukijan työ kuin lauluntekeminenkin vaativat harjaantumista sekä kielellisten, musiikillisten että kinesteettisten taitojen osalta.

Tunneilmaisu, intensiteettitaju ja luovuus

Lauluilmaisussa on mahdollisuus suureen emotionaaliseen tehoon myös niin sanotusti suurin keinoin. Äänikirjanlukijan ammattitaidon yksi keskeisimmistä piirteistä puolestaan on ymmärrys siitä, että tunneilmaisun on tarpeen olla hienovaraista ja toteutettu pienemmin keinoin. Tässä on kyse intensiteetin luomisesta, mutta ei intensiteetin määrästä, sillä pieninkin keinoin voi luoda suurta intensiteettiä. Intensiteettiä eli tässä tapauksessa emotionaalista tehoa, on oman äänenkäytön kautta mahdollista luoda eri tavoilla.

Kirjoitetun tekstin muuttuminen puheeksi tai lauluksi on aina luova hetki. Siinä ovat läsnä luovuuden peruselementit rakenne ja muoto sekä sisältö. Koen omassa ajattelussani toimivaksi myös arkkitehtuurissa käytettävän massoittelu-termin; se kuvaa mielestäni materian tasolla hyvin sitä, millaiseksi intensiteettien vaihtelu kokonaisuuden sisällä on luotu, vaikka kyseessä ovat muut taiteenlajit kuin rakennustaide.

7 Lopuksi

Tarkasteltuani työtäni äänikirjanlukijana ja lauluntekijyyttäni päädyin havaintoon, että äänikirjanlukijan ammattitaidon suurin anti lauluntekijyydelle on sanoittamisessa. Koen, että lauluntekijyyttäni ohjaa vahvasti kielen rytmisyydestä ja kielen melodisuudesta lähtevä sanoittaminen. Se on useimmiten pohja, jolle sitten luon kappaleen melodian ja harmonian. Teen musiikkia tekstilähtöisesti. Itselleni kieli, sanat ja teksti, joka tehdään nimenomaan laulettavaksi, ovat jo lähtökohtaisesti rytmisiä elementtejä. Ne ovat vokaalien ja konsonanttien sekä sanapainon ja tauotuksen vaihteluista rakentuvaa rytmiä. Siten koen, että ne ovat musiikillisia jo itsessään.

Työtä tehdessäni huomioin, että äänikirjanlukijan työstä on saatavilla rajoitetusti tutkimuksia. Tarvetta olisi esimerkiksi äänikirjanlukijoiden ammattitaitoa kartoittavalle haastattelututkimukselle, jossa selvittäisiin eri lukijoiden työtettä, siihen vaikuttavia henkilökohtaisia arvoja sekä sitä, mitä lukijat kokevat vahvuuksinaan työssään ja mille muille alueille he voivat äänikirjanlukijan ammattitaitoaan soveltaa. Toinen jatkotutkimuksen aihe olisi myös tutkia edelleen yhä tarkemmin ja syvemmin sitä, miten käytännössä lauluntekijyys ja äänikirjanlukijan työ ruokkivat toinen toisiaan.

Toivon tämän opinnäytetyöni toimivan yhtenä avauksena taide- ja kulttuurialan sisäiseen keskusteluun niin äänikirjanlukijan ammattitaidosta kuin lauluntekemisestäkin kummankin aiheen ollessa ajankohtainen. Koen, että opinnäytetyöni luotaa ja kartoittaa nimenomaan sitä, mitä YAMK-koulutusohjelmamme nimikin jo peräänkuuluttaa: taiteen uusia konteksteja.

Taide- ja kulttuurialalla tulisi kehittää lisää rakenteita sille, ettei eri ammatteja ja viitekehyksiä nähtäisi täysin erillisinä. Janoan myös oppilaitosten ulkopuolisia ympäristöjä, joissa jaetaan todeksi elettyä ymmärrystä siitä, että tiedon ja osaamisen on mahdollista rakentua monissa eri konteksteissa, monia eri reittejä ja monin eri keinoin. Taidealalla ei ole liikaa luovuutta, yhteistyötä ja avarakatseisuutta mahdollistavia foorumeita. Kaipaen sitä, että formaalin tiedon

rinnalla yhä enemmän otettaisiin todesta myös kokemusperäinen tieto, käytännön kokemuksen kautta rakentunut osaaminen.

Toivon sydämeistäni, että tämä opinnäytetyö kannustaa taide- ja kulttuurialan opiskelijoita ja ammattilaisia yhä enemmän sisäisten impulssien kuuntelemiseen ja niiden rakentavaan hyödyntämiseen työssään. Yhtä lailla toivon, että työni lisää kiinnostusta myös niiden analysointiin ja erittelykyvyn merkityksen ymmärtämiseen. Tätä kautta voimme saada alalle aivan uudenlaisia löytöjä, yhdistelmiä ja innovaatioita. Tällaisella otteella taide ja työ taiteen parissa on osa elämän suurempaa leikkiä, jolla puolestaan on hyvät mahdollisuudet nostaa esiin uutta tietoa. Silloin luovuudella on yhä enemmän todellisia mahdollisuuksia työarjessa. Siten taide- ja kulttuurialalla on mahdollisuus kehittyä yhä useammanlaisiin suuntiin ja ulottuvuuksiin.

Työotteen ollessa kehittävää minkä tahansa ammatin on pidemmän päälle mahdollisuus houkutella tekijänsä suorittavasta ja mekaanisesta työntekemisen tavasta kohti yhä kokonaisvaltaisempaa, luonnollisesti laajenevaa ja kukoistavaa työnsä ymmärtämistä ja kokemista. Työotteen syveneminen vaatii uskallusta ja vaivannäköä. Sitä pohjustaa se, ettei tyydy ilmeisimpiin ratkaisuihin vaan malttaa pysähtyä kuuntelemaan ja havainnoimaan niin itseään, kollegoitaan kuin alan ajankohtaisia ilmiöitäkin. Ja sen jälkeen työotteen syvenemiselle vauhtia tuuppaa se, että antaa palaa. Menee ja tekee työnsä sillä tavalla, miten sen sisällään kokee merkitykselliseksi. Tällöin on myös mahdollista havaita oman osaamisen laajentuvan uusiin suuntiin.

Eläköön äänikirja, eläköön lauluntekijyys. Ne ovat kaksi vertaansa vailla olevaa, vaikuttavaa keinoa koskettaa ihmistä tunnetasolla, ihmisäänen kautta.

Lähteet

Andersson, K. 2019. Äänikirja mediatuotteena Suomessa. Erityispiirteet, kulutustottumukset ja kehityskohteet. AMK-opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Elokuvan, television ja radion koulutusohjelma.

Karjula, E. 2020. Sommitellut muusat. Rituaali ja leikki luovan kirjoittamisen prosesseissa ja kirjoittajaryhmän toimissa. Helsinki: ntamo.

Kontturi, K-K. & Taira, T. 2007. Affekti. Käsitteen säikeet, keskustelun lonkerot. niin & näin – filosofinen aikakauslehti. 14. vuosikerta, nro 53 kesä 2/2007. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Kotimaisten kielten keskus 2022. Kielitoimiston sanakirja: affekti. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/affekti?searchMode=all>. Viitattu 17.2.2022.

Kurkela, K. 1997. Mielen maisemat ja musiikki: musiikin esittämisen ja luovan asenteen psykodynaamikkaa. Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. Solistinen osasto, Esittävän säveltaiteen tutkimusyksikkö. EST-julkaisusarja, n:o 1.

Makkonen-Craig, H. 2022. Tiedustelu äänikirjanlukijan ammattinimikkeen oikeinkirjoituksesta Kotimaisten kielten keskuksen erityisasiantuntija Henna Makkonen-Craigilta. Yksityinen sähköpostiviesti 30.3.2022. Viestin saaja: Jenni Sainio.

Mildorf, J. & Kinzel, T. 2016. Audionarratology: interfaces of sound and narrative. Berlin; Boston: De Gruyter.

Pallasmaa, J. 2016. Ihon silmät: arkkitehtuuri ja aistit. Helsinki: ntamo.

Piha, H. & Jauhiainen, T. 1993. Puheäänien sanattomat viestit. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Vuosi 1993, numero 22. Osoitteessa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo30372>. Viitattu 8.10.2021.

Raami, A. 2020. Intuitio3. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rinne, J.; Kajander, A. & Haanpää, R. 2020. Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.

Rubery, M. 2011. Audiobooks, literature and sound studies. New York: Routledge.

Sarjala, J. 2007. Kielen ja tietoisuuden tuolla puolen: toiminnallisuus ja musiikki. niin & näin – filosofinen aikakauslehti. 14. vuosikerta, nro 53 kesä 2/2007. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Sippola, L. 2017. Tehdä maailmasta laulu: laulaja-lauluntekijän taiteilijakuva tradition ja tekijän näkökulmasta. Tohtorintutkinnon kirjallinen työ. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen, jazzin ja kansanmusiikin osasto. MuTri-Tohtorikoulu. EST-julkaisusarja 36, 2017.

Spinoza, B. 2019. Etiikka. Suomentanut ja selitykset laatinut Vesa Oittinen. 5. painos. Helsinki: Gaudeamus Oy. Alkuteos: Ethica ordine geometrico demonstrata. 1677.

Suomen arvostelijain liitto ry 2021. Ääni ja kritiikki-verkkokoulutus. https://www.youtube.com/watch?v=8zB_HazDmKc. Viitattu 22.8.2021.

Suomen Kirkkomusiikkiliitto ry. Laulujen sanoittamisen inspiraatioillat ke 3.11. ja 10.11. klo 17–19 Zoomissa. <https://skml.fi/2021/10/04/laulujen-sanoittamisen-inspiraatioillat-ke-3-11-ja-10-11-klo-17-19-zoomissa/#more-14894>. Viitattu 3.11.2021.

Syrjä, T. 2007. Vieras kieli suussa. Vieraalla kielellä näyttelemisen ulottuvuuksia näyttelijäopiskelijan äänessä, puheessa ja kehossa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Humanistinen tiedekunta, näyttelijäntutkimuksen laitos.

TEPA-termipankki 2021. Sanastokeskus ry. Intensiteetti. <https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/intensiteetti>. Viitattu 24.1.2022.

Thompson, M. & Biddle, I. 2013. Sound, Music, Affect. Theorizing Sonic Experience. London: Bloomsbury Academic.

Tiainen, M. 2007. Halun lauluja – ylenpalttisuus, affektit, ooppera. niin & näin – filosofinen aikakauslehti. 14. vuosikerta, nro 53 kesä 2/2007. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Tieteen termipankki 2021. Kirjallisuuden tutkimus: affekti. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:affekti>. Viitattu 8.10.2021.

Vanhanen, J. 2007. Koneelliset affektit musiikissa. niin & näin – filosofinen aikakauslehti. 14. vuosikerta, nro 53 kesä 2/2007. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.